

Monitoringsplan | januari 2015

Natura 2000 Vlakte van de Raan

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Uitgevoerd door	Suzanne Stuijfzand (Rijkswaterstaat)
Met medewerking van	Peter Heslenfeld, Ilse Jonker (Rijkswaterstaat) Marjan van Creij (EZ) en Marion Pros (Provincie zeeland)
Datum	januari 2015
Status	Definitief

Inhoud

1	Inleiding – 5
2	Monitorings van de instandhoudingsdoelstellingen – 9
2.1	Aanpak en overzicht meetnetten – 9
2.2	Totaaloverzicht meetnetten en aandachtspunten – 10
2.3	Monitoring van habitattypen – 12
2.4	Monitoring van soorten (Habitatrichtlijn) – 14
3	Monitorings van activiteiten en mitigerende maatregelen – 17
3.1	Inleiding – 17
3.2	Uitgangspunten voor de aanpak – 17
3.3	Monitoring van gebruiksactiviteiten – 18
4	Evaluatie – 21
Bijlage A:	typische soorten habitatype H1110_B – 23

1 Inleiding

Over dit monitoringplan

Dit monitoringplan is een gezamenlijk product van Rijkswaterstaat en het ministerie van Economische Zaken. Bij enkele onderdelen is ook de Provincie Zeeland betrokken. De monitoringparagraaf in het Natura 2000-beheerplan Vlakte van de Raan is gebaseerd op dit monitoringplan. Afspraken over de uitvoering en financiering van de monitoring zijn vastgelegd en bekrachtigd in het uitvoeringsplan van het beheerplan.

De Europese Vogel- en Habitatrichtlijn verplichten tot rapportage over beschermde soorten en habitattypen. De gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 bepaalt dat voor Natura 2000-gebieden het opstellen van een beheerplan verplicht is. Om te kunnen rapporteren en om een gedegen beheerplan op te kunnen stellen is monitoring noodzakelijk. Elk Natura 2000-beheerplan dient dan ook een monitoringparagraaf te bevatten (Programma van Eisen voor beheerplannen).

Doel van de monitoring

Er is op twee niveaus informatie nodig: op landelijk niveau (ten behoeve van de landelijke rapportage aan de EU) en op gebiedsniveau (om de EU gebiedendatabase te kunnen invullen middels het EU standaarddataformulier). Monitoringgegevens zijn nodig om te kunnen evalueren of voldaan wordt aan de doelstellingen in het aanwijzingsbesluit, en vormen ze een belangrijke basis in vergunningtrajecten. Voor bevoegd gezag en beheerders is monitoring in Natura 2000-gebieden primair van belang om de effecten van activiteiten in de gaten te houden, de voortgang en doelbereik van maatregelen te controleren en om de volgende generatie beheerplannen op te kunnen stellen. Daarnaast kunnen gegevens nodig zijn voor eigen vergunningaanvragen en het beheer van het gebied en heeft het plan een communicatieve functie.

Onderstaande punten¹ maken onderdeel uit van de monitoring, die in de navolgende hoofdstukken worden uitgewerkt:

1. monitoring gericht op instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitattypen (statusmonitoring);
2. monitoring gericht op de (effecten van) activiteiten in/om Natura 2000-gebieden en mitigerende maatregelen (gebruiksmonitoring en effectmonitoring).

Verantwoordelijkheden ten aanzien van monitoring

Bij de verdeling van verantwoordelijkheden wordt uitgegaan van wat in het Programma van Eisen gebiedsgerichte monitoring (EL&I, 2009) staat.

Rijkswaterstaat is als voortouwnemer verantwoordelijk voor de organisatie van de samenwerking en afstemming tijdens de uitvoering en het vervolg ervan (evaluatie, rapportage).

¹ Vaak maken ook instandhoudingsmaatregelen deel uit van deze opsomming; in het beheerplan Vlakte van de Raan zijn echter geen fysieke instandhoudingsmaatregelen geformuleerd, zie hoofdstuk 6 van het beheerplan.

In de Vlakte van de Raan is de uitvoering van de monitoring als volgt verdeeld:

- Vanwege de gedeelde beleidstaken (VHR/KRM) op de Noordzee zijn het ministerie van Economische Zaken en ministerie van Infrastructuur en Milieu hier beide verantwoordelijk voor monitoring van de instandhoudingsdoelstellingen. Er wordt zoveel mogelijk uitgegaan van de huidige meetnetten; aanvullende kosten (na 2013) worden gelijkelijk verdeeld tussen de ministeries²;
- Gebruikers/beheerders zijn zelf verantwoordelijk voor de registratie of monitoring van eigen activiteiten en eventuele mitigerende maatregelen (en effecten daarvan). Zij rapporteren vervolgens aan het bevoegd gezag voor de Natuurbeschermingswet 1998. Eventuele monitoring van activiteiten door anderen dan de beheerders (denk bijvoorbeeld aan recreatie) is een verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag voor vergunningverlening³, tenzij hierover andere afspraken worden gemaakt.

In de Vlakte van de Raan komt dit op het volgende neer (zie betreffende hoofdstukken):

Onderdelen monitoring	Wie monitort/registreert
Hoofdstuk 2: Monitoring van instandhoudingsdoelstellingen	
H1110_B Permanent overstroomde zandbanken	Rijkswaterstaat, EZ (IMARES)
H1351 Bruinvis	EZ, Rijkswaterstaat (IMARES), mede input van Zeevogelgroep
H1364 Grijs zeehond, H1365 Gewone zeehond	EZ, Rijkswaterstaat (IMARES), mede input van Zeevogelgroep
H1095 Zeeprik, H1099 Rivierprik, H1103 Fint	EZ (IMARES)
Hoofdstuk 3: Monitoring van (effecten van) gebruiksactiviteiten en mitigerende maatregelen	Betreffende gebruiker/beheerder of bevoegd gezag voor vergunningverlening Nbwet relateert effecten aan instandhoudingsdoelstellingen

² Afspraak tussen de DG Ruimte & Water namens Min. I&M en de DG Natuur & Regio namens Min EL&I op 20 maart 2012.

³ Indien het om vergunningen gaat worden in de praktijk monitoringverplichtingen vaak in vergunningvoorschriften opgenomen, in dat geval dient de vergunninghouder de monitoring uit te voeren.

De uitwerking is gebaseerd op:

- Doeluitwerking: Natura 2000 Vlakte van de Raan. Deelrapportage 1. Gebiedsbeschrijving en instandhoudingsdoelstellingen (Tauw, 2013);
- het Programma van Eisen voor gebiedsgerichte monitoring (LNV, versie juli 2009);
- de relevante Profielen (LNV, versie dec 2008);
- het concept "Kader voor de monitoringparagraaf in het Natura 2000-beheerplan voor Rijkswaterstaat voortouwgebieden" (versie juli 2009);
- Nadere Effectanalyse (TAUW, 2013);
- NIOZ-rapport (NIOZ, 2013) en aanvullend het IMARES- advies over de monitoringsinspanningen KRM en Natura2000 op de Noordzee.

2 Monitoring van de instandhoudingsdoelstellingen

2.1 Aanpak en overzicht meetnetten

In principe worden van alle kwalificerende soorten en habitattypen respectievelijk aantallen⁴ en omvang gemonitord. Dit gebeurt dus op basis van 'harde' gegevens, zoals ook gevraagd wordt in het Programma van Eisen voor gebiedsgerichte monitoring (versie juli 2009, Min. EL&I). Wat betreft de kwalitatieve aspecten (omvang en kwaliteit leefgebied van soorten en kwaliteit habitattypen) mag volgens het Programma van Eisen (onderbouwd) een keuze worden gemaakt voor wat, en met welke intensiteit, relevant is om te volgen. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande meetnetten.

Voor **soorten** wordt in dit monitoringplan uitgegaan van de belangrijkste elementen, knelpunten en/of randvoorwaarden voor deze soorten, gebaseerd op informatie uit de Doeluitwerking. Omvang en kwaliteit van het leefgebied zijn lastig eenduidig te bepalen. Uitspraken hierover zullen dan ook vooral gebaseerd zijn op het oordeel van deskundigen die daarvoor gebruikmaken van bestaande meetgegevens. Het Programma van Eisen geeft ruimte voor deze aanpak.

Ten aanzien van de **habitattypen** worden in het Programma van Eisen vier deelaspecten genoemd die onderdeel uitmaken van de kwaliteit: 'vegetatietype', 'abiotische randvoorwaarden', 'typische soorten' en 'overige kenmerken van structuur en functie'. Deze deelaspecten worden - vergelijkbaar met soorten - zoveel mogelijk gekoppeld aan de belangrijkste elementen, knelpunten en/of randvoorwaarden voor deze habitattypen, gebaseerd op informatie uit de Doeluitwerking en de Profielen (LNV 2008). In de praktijk worden vooral de vegetatietypen en belangrijke abiotische randvoorwaarden meegewogen bij een oordeel over de kwaliteit⁵. Dit gebeurt in combinatie met bestaande gegevens over typische soorten. Deze deelaspecten zijn namelijk duidelijk meetbaar en hier zijn de meeste gegevens van.

Voor wat betreft de typische soorten is voor een pragmatische aanpak gekozen: uitgaan van bestaande meetnetten en gegevens en deskundigenoordeel. Voor het eerste beheerplan is het niet nodig aanvullende metingen te doen⁶. Net als bij de soorten zal voor de kwaliteit van habitattypen voor een belangrijk deel gebruik worden gemaakt van de beschikbare gegevens aangevuld met deskundigenoordeel.

Tabel 2.1 geeft een overzicht van welke parameters in welke mate relevant zijn om te monitoren (1=verplicht, 2=belangrijk of 3=ondersteunend/verklarend), waarbij ook de huidige meetnetten zijn vermeld. 'Verplicht' zijn de parameters waarmee omvang van habitattypen en aantallen van soorten worden bepaald (cf. het Programma van Eisen). Aan het einde van de beheerplanperiode moet er ook een uitspraak gedaan worden over kwaliteit van habitattypen en omvang en kwaliteit van leefgebied (soorten). Daarom wordt dit ook als verplicht gekenmerkt. In de meeste gevallen gebeurt dit aan de hand van deskundigenoordeel.

⁴ Indien het redelijkerwijs niet mogelijk is aantallen te bepalen, worden trends bepaald.

⁵ Bij de mariene habitattypen is er geen sprake van vegetatietypen; in dit geval worden soort(groep)en of elementen die duidelijk verbonden zijn aan het betreffende habitatype beschouwd, met name zoöbenthos (inclusief schelpdieren of mosselbanken).

⁶ Bij de evaluatie van het monitoringplan na afloop van de eerste beheerplanperiode moet blijken of op dezelfde voet kan worden voortgegaan. In afstemming met Min. EZ

'Belangrijk' zijn parameters die bepalend zijn voor de kwaliteit van habitattypen. 'Ondersteunend/verklarend' zijn gegevens die daarnaast behulpzaam zijn bij het beoordelen van de kwaliteit. Deze informatie kan belangrijk zijn bij het verklaren en voorspellen van trends. Dit betekent dus niet dat deze parameters onbelangrijk zijn! Vaak gaat het om randvoorwaarden, condities waarop de betreffende beheerder wordt afgerekend (en die vaak al gemonitord worden). Deze informatie kan nuttig zijn bij het formuleren van maatregelen.

In hoofdstuk 2 wordt naar meetnetten verwezen die gebruikt kunnen worden om een uitspraak te kunnen doen over de omvang en kwaliteit (leefgebied) van soorten en habitattypen. Er zijn echter meer meetnetten in de Noordzee die desgewenst aanvullende informatie kunnen geven. Zie voor een overzicht hiervan Smit et al. (2010). Daarnaast wordt er ook gemonitord voor de Kaderrichtlijn Water; metingen hiervoor zijn opgenomen in de monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL).

Nadere gebiedsinformatie over bijvoorbeeld exacte ligging en voorkomen van respectievelijk habitattypen en soorten, en oplossingsrichtingen voor doelbereik staat beschreven in het document "Natura 2000 Vlake van de Raan. Deelrapportage 1 Gebiedsbeschrijving en instandhoudingsdoelstellingen" (Tauw, 2013a).

2.2

Totaaloverzicht meetnetten en aandachtspunten

Tabel 2.1: Overzicht parameters en meetnetten ten behoeve van monitoring van respectievelijk habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. 1=verplicht, 2=belangrijk of 3=ondersteunend/verklarend.

*: Aanvullende metingen op de Noordzee (inclusief Vlake van de Raan) ten opzichte van huidige meetnet zijn nader uitgewerkt in de Mariene Strategie deel II.

Aanvullingen betreffen metingen aan benthos en Bruinvis.

** : Trekvissen hoeven op open zee niet te worden gemonitord (ook de EU vraagt hier geen gegevens over) knelpunten voor trekvissen liggen bij intrekpunten en verder landinwaarts. Wel worden algemene waterkwaliteitseisen gevolgd. Zie het beheerplan voor verdere uitleg.

habitattype/soort	aspect	parameter	meetnet	
H1110B Permanent overstromde zandbanken	omvang	diepte	lodingen (Rijkswaterstaat)	1
	kwaliteit	zoobenthos	nieuw: boxcorermetingen, aanvulling op schelpdiersurvey*	2
	kwaliteit	schelpdierbanken (inclusief leeftijdsopbouw)	schelpdiersurvey (IMARES/EZ)	2
	kwaliteit	vis (leeftijdsopbouw, abundantie)	DFS en IBTS (IMARES/EZ)	2
	kwaliteit	nutriënten, doorzicht, temp., prioritaire stoffen	waterkwaliteit cf. KRW/KRM (Rijkswaterstaat)	3
H1351 Bruinvis	aantallen/trends	aantallen	nadere uitwerking cf. het Bruinvisbeschermingsplan*	1
	leefgebied omvang + kwaliteit	deskundigenoordeel		1
	leefgebied kwaliteit	biomassa kleine vis	vismetnetten IMARES/EZ	3
H1364 Grijze zeehond, H1365 Gewone zeehond	aantallen	tellingen	tellingen Rijkswaterstaat/ Provincie Zeeland	1
	leefgebied omvang + kwaliteit	deskundigenoordeel		1
	leefgebied kwaliteit	biomassa kleine vis	vismetnetten IMARES/EZ	3
	leefgebied kwaliteit	prioritaire stoffen	waterkwaliteit cf. KRW/KRM (Rijkswaterstaat)	3
H1095 Zeeprik, H1099 Rivierprik, H1103 Fint	aantallen/trends	aantallen (bij intrekpunten/ landinwaarts**)	vismetnetten EZ en RWS	1
	leefgebied omvang + kwaliteit	deskundigen oordeel (inclusief gegevens bovenstrooms)		1
	leefgebied kwaliteit	algemene waterkwaliteit	waterkwaliteit cf. KRW/KRM (Rijkswaterstaat)	3

2.3 Monitoring van habitattypen

De Vlake van de Raan is aangewezen voor één habitatype waarvoor een behoudsdoelstelling geldt:

H1110_B Permanent overstromde zandbanken, subtype B (Noordzeekustzone)

Rijkswaterstaat beheert het gehele areaal voor wat betreft de scheepvaart, de waterkwaliteit en morfologie. Het ministerie van EZ is verantwoordelijk voor vergunningverlening in het kader van de NB-wet en controle van commerciële vangst (vis, garnalen, schelpdieren). Voor een aantal activiteiten is de Provincie Zeeland verantwoordelijk voor vergunningverlening in het kader van de NB-wet.

Omvang

- Informatie-behoefte In principe kan de omvang van de habitatype bepaald worden met lodingen. Habitatype 1110B beslaat echter de gehele Vlake van de Raan. De oppervlakte van de habitatype is daarom gelijk aan dat van het Natura 2000 gebied.
- Metingen Veranderingen in diepte kunnen worden gevolgd met de Rijkswaterstaat vaklodingen (NAP -13m tot -20m; 1 keer per 3 of 6 jaar, afhankelijk van de stabiliteit) en Jarkus-raaien (duinenrij tot NAP -13m; jaarlijks) binnen MWTL.

Kwaliteit

- Informatie-behoefte De ecologische randvoorwaarden voor habitatype H1110_B zijn gerelateerd aan de hoge dynamiek van het systeem. De belangrijkste abiotische randvoorwaarden zijn (conform de Doeluitwerking) bodemdynamiek, sedimentsamenstelling en waterkwaliteit (DIN/DIP, gifstoffen, doorzicht). In het kader van klimaatverandering is het bovendien relevant de temperatuur te meten. Zout- en zuurstofgehalte zijn ook bepalend maar niet relevant om in dit kader te volgen omdat deze niet veranderen/beperkend zijn.

De biologische kwaliteit van habitatype H1110_B wordt met name bepaald door het benthos, en in enige mate ook door vis. Daarbij zijn twee deelaspecten relevant: 'typische soorten' (zie Bijlage A) en 'overige biotische kenmerken van goede structuur en functie'. Bij typische soorten gaat het om het vaststellen van aan-/afwezigheid en de gemiddelde verspreiding. Het onderdeel 'overige kenmerken van goede structuur en functie' is meer beschrijvend en richt zich meer op de biotische structuur van kenmerkende (bodem)levensgemeenschappen. Als voorbeeld kan hierbij gegeven worden de natuurlijke opbouw van de bodemlevensgemeenschap met lang- en kortlevende soorten die passen bij van nature optredende abiotische omstandigheden en de ecologische functies van de habitatype.

Tijdens het schrijven van dit monitoringplan wordt in het kader van de implementatie van KRM/VHR/Natura 2000 een interdepartementale (IenM/EZ) analyse gedaan welke indicatoren geschikt zijn om de kwaliteit van de mariene habitattypen op de Noordzee te duiden, en welke metingen (ook van typische soorten) noodzakelijk zijn. Voor de precieze uitwerking van de monitoring van habitatype H1110B zal worden aangesloten op de uitkomsten uit de KRM/VHR.

- Metingen Van de genoemde abiotische variabelen is voldoende bekend over bodemdynamiek en sedimentsamenstelling. Voor de waterkwaliteitsparameters zijn de metingen die in het kader van de KRW en van OSPAR worden uitgevoerd voldoende.

Voor de benthos en vismetingen wordt aangesloten bij het KRM monitoringplan (Mariene Strategie deel II).

Het beeld van habitatype H1110_B, met name ten aanzien van de bodemfauna, is voornamelijk beperkt. In het MWTL macrozoöbenthosmeetnet in de Noordzee lagen er geen monsterpunten binnen de Vlakte van de Raan. Vanaf 2015 komen er echter 8 monsterlocaties die elke drie jaar met boxcorer worden bemonsterd.

In opdracht van het ministerie van EZ voert IMARES metingen uit aan verspreiding en dichtheden van schelpdieren (schelpdiersurveys in kader van WOT (Wettelijke Onderzoeks Taak)). Dit meetnet geeft een gebiedsdekkend beeld van commercieel beviste schelpdiersoorten in de Noordzeekustzone en registreert daarnaast ook bijvangsten. Deze worden vanaf heden, in het kader van de KRM, ook gerapporteerd. Van de vissen wordt de aan- of afwezigheid van alle typische soorten middels de Demersal Fish Survey (DFS; IMARES in opdracht van EZ) in beeld gebracht, met uitzondering van haring, kleine zandspiering en Noorse zandspiering.

De DFS vindt jaarlijks in het najaar plaats in de kustzone, waaronder in de Vlakte van de Raan. Het meetnet is in principe geschikt om de opgroefunctie (toename juvenielen) in beeld te brengen⁷. Van de bodemvissen wordt juist jonge vis hiermee goed gevangen. Van alle gevangen vis wordt de lengte bepaald, tevens wordt de dieptezone genoteerd⁸.

Pelagische vis wordt minder goed met de DFS in beeld gebracht maar de gegevens van de International Beam Trawl Survey geven ook een indicatie over de pelagische vis in de Vlakte van de Raan. Deze Survey wordt jaarlijks verricht in februari en in augustus/september, is gericht op pelagische vis in de gehele Noordzee en geschikt om veranderingen in het ecosysteem te signaleren.

In 2011 is het akkoord gesloten over Visserij in Beschermd Gebieden (VIBEG akkoord). De Regiegroep Visserij in Beschermd Gebieden heeft gebieden geïdentificeerd voor onderzoek naar de effecten van bodemberoerende visserij. Deze onderzoeksgebieden zijn mede gebaseerd op een eerder voorstel van het Productschap Vis en de Zeeuwse Milieufederatie (in het project "Joint Fact Finding in de Vlakte van de Raan" 2011-2012).

In deze onderzoeksgebieden wordt in het bijzonder gekeken naar de ontwikkelingen van de natuurwaarden. Gedurende 12 jaar (2 beheerplanperiodes) wordt er niet gevist met bodemberoerend vistuig, zodat de ontwikkeling kan worden afgezet tegen de ontwikkeling in de overige beviste delen van de Vlakte van de Raan. De Regiegroep VIBEG zal het onderzoek in deze gebieden vormgeven.

Hieraan gaat een nulmeting vooraf, zowel in de beviste als niet langer beviste (onderzoeks)gebieden. De resultaten van de monitoring van de onderzoeksgebieden worden meegenomen bij de evaluatie van de onderzoeksgebieden.

⁷ Deskundigenoordeel I. Tulp (IMARES)

⁸ Er is overigens voornamelijk geen maatlat beschikbaar, maar vanuit de visserijsector (opdrachtgever AKV) is voorgenomen om voor commerciële vissoorten door IMARES een maatlat te laten ontwikkelen (op NCP schaal of Noordzeeschaal), die in een later stadium ook voor de KRM zal worden gebruikt.

2.4 Monitoren van soorten (Habitatrichtlijn)

Voor de volgende Habitatrichtlijn soorten zijn in het Natura 2000-gebied Vlake van de Raan instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd (alle betreffen behoudsdoelen, met uitzondering van de bruinvis waarvoor een verbeterdoel geldt):

H1095 zeeprik
H1099 rivierprik
H1103 fint
H1351 bruinvis
H1364 grijze zeehond
H1365 gewone zeehond

H1095 zeeprik, H1099 rivierprik, H1103 fint

Informatie-
behoefte Op de Noordzee worden prikken slechts incidenteel gevangen (Ter Hofstede et al., 2005, 2008). Het is dan ook voor de hand liggend om de vissen niet op open zee te monitoren maar op punten van intrek. Om de populatietrends te bepalen kunnen aantallen optrekkende vissen op de belangrijkste locaties van intrek worden gemonitord: zeeprikken (februari-juni met piek in mei-juni), rivierprikken (oktober -april) en finten (mei-juni).

De oorzaken van de (matig) ongunstige staat van instandhouding van zeeprik, rivierprik en fint liggen buiten de Vlake van de Raan. Ook zijn er geen hindernissen om het bovenstroomse gebied te bereiken. De Vlake van de Raan als leefgebied voldoet aan algemene waterkwaliteitseisen.

Metingen Passieve monitoring (met fuiken) is het meest geschikt om veranderingen in trekvispopulaties te volgen. In Nederland vindt op dit moment alleen in het estuarium voor het Haringvliet fuikenmonitoring plaats; de andere locaties zijn vervallen i.v.m. sluiting vanwege de dioxineverordening. EZ en RWS hebben een nieuw meetnet opgezet gebruik makend van het meetnet voor de bepaling van de aalindex. Hieraan zijn twee locaties in het Haringvliet (monding) toegevoegd. Stroomopwaarts, in België, wordt in de Zeeschelde (en bijrivieren) door het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO) jaarlijks in voorjaar, zomer en najaar met fuiken gemonitord. Ook is er een vrijwilligersnetwerk, specifiek gericht op trekvis (meer informatie: www.scheldemonitor.org/datafiches). Voor de waterkwaliteitsaspecten wordt aangesloten op de metingen binnen het MWTL waterkwaliteitsmeetnet die voor de Kaderrichtlijn Water worden gedaan.

H1351 Bruinvis

Informatie-
behoefte De Vlake van de Raan vormt een smalle rand van het leefgebied van de Bruinvis. Om populatie(trend)s te volgen dienen Bruinvissen te worden geteld. De kwaliteit van het leefgebied van de Bruinvis wordt vooral bepaald door de aanwezigheid van voldoende voedsel (dit is er waarschijnlijk voldoende volgens de Doeluitwerking) en door de afwezigheid van verstoring als gevolg van menselijke activiteiten⁹.

⁹ De belangrijkste versturende activiteit worden vergunningplichtig: evenementen met powerboats en speedboten. Daarnaast is staandwantsvisserij onder voorwaarden opgenomen in het beheerplan.

Metingen	<p>Voor tellingen van de Bruinvis wordt aangesloten op het monitoringplan van de KRM (Mariene Strategie deel II). Voor het Nederlandse deel van de Noordzee is onder regie van het ministerie van EZ het Bruinvisbeschermingsplan (NIOZ 2011) uitgebracht. In dit kader zullen diverse onderzoeken worden uitgevoerd: onder andere onderzoek naar de mate van bijvangst door professionele standwantvisserij van bruinvissen voor de Nederlandse kust en onderzoek naar de effecten van onderwatergeluid. Of er aanvullend metingen nodig zijn op gebiedsniveau, zal hieruit moeten blijken.</p>
Informatie-behoefte	<p><i>H1364 grijze zeehond, H1365 gewone zeehond</i></p> <p>Om populatie(trend)s te volgen dienen zeehonden te worden geteld. Belangrijke randvoorwaarden in de Vlake van de Raan voor de instandhouding van de gewone zeehond en grijze zeehond - en dus bepalend voor de kwaliteit van het leefgebied- volgens de Doeluitwerking zijn: voedselaanbod (hier is weinig kennis over maar het voedselaanbod is waarschijnlijk voldoende) en een voldoende goede waterkwaliteit (laag gehalte aan bio-accumulerende en reproductieverstorende stoffen).</p>
Metingen	<p>Voor bepaling van populatietrends wordt gebruik gemaakt van tellingen op zandplaten buiten de Vlake van de Raan. Het is niet mogelijk om de populaties in het gebied zelf te tellen. In opdracht van Rijkswaterstaat en Provincie Zeeland worden in de Delta en Voordelta zeehonden geteld. Dit gebeurt gedurende de maanden december t/m augustus 1 maal per maand, en in juni en juli 2 keer per maand. Zeehonden worden ook geteld tijdens de onder de bruinvis beschreven vliegtuigtellingen en sloopstellingen van (zee)vogels die IMARES op projectbasis. Echter, waarnemingen zijn incidenteel en beide methoden zijn niet optimaal voor het tellen van zeehonden op zee. Hetzelfde geldt voor de zeevogeltellingen vanaf de kust door de Nederlandse Zeevogelgroep. Daarbij worden ook waarnemingen van gewone en grijze zeehond geregistreerd.</p> <p>Door middel van zendering is in 2002 en 2006 is er onderzoek gedaan naar voedselkeuze en foerageergebieden op open water. Verder voert IMARES sinds 1997 incidenteel contractonderzoek uit naar habitatgebruik door zeehonden te zenderen. Dit laatste gebeurt in verband met werkzaamheden op zee, bijvoorbeeld het verrichten van zandsuppleties en plaatsen van windmolens.</p> <p>Voor een indicatie van het visaanbod kan gebruik worden gemaakt van de Demersal Fish Survey en/of van gegevens van vis op open zee (International Beam Trawl Survey; IMARES). Voor de waterkwaliteitsaspecten wordt aangesloten op de metingen van prioritaire stoffen binnen het MWTL waterkwaliteitsmeetnet die voor de Kaderrichtlijn Water worden gedaan.</p>

3 Monitoring van activiteiten en mitigerende maatregelen

3.1 Inleiding

Met de komst van Europese richtlijnen en Nederlandse wetten is de noodzaak ontstaan om op de hoogte te zijn van welke activiteiten er in het beheergebied zijn en wat de effecten hiervan zijn op natuurwaarden. Volgend uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Natuurbeschermingswet moet bekend zijn of nieuwe én huidige activiteiten (significante) effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelstellingen in Natura 2000-gebieden. Dit moet voor het beheerplan en voor vergunningaanvragen getoetst kunnen worden. Om over deze informatie te kunnen beschikken kan registratie of monitoring nodig zijn.

Er zijn geen concrete eisen aan de monitoring gesteld in het Programma van Eisen gebiedsgerichte monitoring (EL&I 2009); hierin staat dat het nodig is 'inzicht in gebruik en/of activiteiten in relatie tot de staat van instandhouding' te verkrijgen. Er wordt dus veel vrijheid geboden bij de invulling. Belangrijkste reden om activiteiten te volgen is om enerzijds te kunnen borgen dat de instandhoudingsdoelstellingen worden behaald en anderzijds om - indien relevant - aan te kunnen tonen dat activiteiten gehandhaafd kunnen blijven. En natuurlijk zal ook het volgende beheerplan weer goed ingevuld moeten worden: deskundigen zullen ook dan weer moeten bepalen of er sprake is van significante effecten van activiteiten op de instandhoudingsdoelstellingen.

Registratie of monitoring wordt uitgevoerd door de betreffende beheerder/gebruiker. Indien een activiteit niet direct valt onder beheer of vergund gebruik waarbij monitoring/registratie is geregeld, dan is dit een verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag. Dit geldt ook voor mitigerende maatregelen die worden getroffen om de effecten van activiteiten te verzachten/voorkomen.

3.2 Uitgangspunten voor de aanpak

De volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

1. Vanuit Natura 2000-oogpunt gaat het erom dat er inzicht is in de effecten van gebruiksactiviteiten op de instandhoudingsdoelstellingen. Bij de effectbepaling wordt uitgegaan van een vergelijkbare aanpak als in de Effectanalyse¹⁰. In de praktijk zal het meestal voldoende zijn om - indien relevant - activiteiten door middel van handhaving te volgen (zie hiervoor de betreffende paragraaf in het beheerplan). Voor de effectbepaling kan een deskundige voor zijn oordeel dan gebruik maken van de monitoring van de instandhoudingsdoelstellingen (zie hoofdstuk 2).
2. Monitoring van gebruiksactiviteiten is alleen nodig indien dit meerwaarde heeft. Invulling hiervan is gebaseerd op de Effectanalyse. Alleen het volgende komt in aanmerking om te worden geregistreerd/gemonitord:
 - a. activiteiten waarvan ontwikkelingen onzeker zijn, waarbij potentieel significante effecten op instandhoudingsdoelstellingen kunnen optreden.
 - b. activiteiten met kostbare mitigerende maatregelen waarbij de vraag is of mitigatie effectief is.

Overigens dient het bevoegd gezag voor de vergunningverlening uiteraard wel op de hoogte te zijn van welke activiteiten in het gebied plaatsvinden.

¹⁰ In de Effectanalyse zijn effecten van activiteiten (zoals baggeren, visserij en recreatie) bepaald door te kijken of er overlap bestaat in ruimte en tijd tussen de te toetsen activiteit en het gebiedsgebruik door soorten/habitattypen (belangrijke gebieden).

3. Extra monitoring is niet nodig wanneer van tevoren evident is wat effecten zijn, of deze nu verwaarloosbaar of juist groot zijn. Overigens is in het geval van grote effecten reëel dat monitoring of registratie al verplicht is als vergunningsvoorwaarde.
4. Er wordt gebruik gemaakt van deskundigenoordeel wanneer het redelijkerwijs niet mogelijk is om door middel van monitoring of registratie antwoord op de vraag te krijgen.
5. Uiteindelijk gaat het erom dat er voor het beheerplan of een vergunning voldoende bekend is om een uitspraak te kunnen doen over de effecten van activiteiten op de instandhoudingsdoelstellingen en over de effecten van mitigerende maatregelen.
6. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande meetnetten en structuren (waaronder handhaving).
7. Afbakening: het gaat hier om de informatie over activiteiten die nodig is om aan het einde van de beheerplanperiode te kunnen evalueren. Op basis daarvan kan een volgende effectanalyse worden geactualiseerd en wordt een volgend beheerplan opgesteld. Indien mogelijk wordt bij de uitwerking verwezen naar het vergunde of nieuwe activiteiten en/of handhaving.

3.3 Monitoring van gebruiksactiviteiten

Monitoring van vergunningplichtige activiteiten (categorie 2 en 3)

Er zijn bepaalde vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden opgenomen in het beheerplan (categorie 2). Het betreft hier vaargeulbeheer van de Wielingen, reguliere onderwatersuppleties (inclusief zandwinning) en visserij met vaste tuigen (staandwant).

Het ministerie van EZ en de Provincie Zeeland houden respectievelijk voor het vaargeulbeheer van de Wielingen, staandwantvisserij en de reguliere onderwatersuppleties (inclusief zandwinning) toezicht op de naleving van de voorwaarden. Door het toepassen van de voorwaarden hebben deze activiteiten geen significante verstoring voor instandhoudingsdoelstellingen tot gevolg.

Verder blijft een aantal activiteiten vergunningplichtig (categorie 3). Dit zijn: mosselzaadvisserij, mosselzaadinstallaties, boomkorvisserij met wekkerkettingen, garnalenvisserij, bordenvisserij, schelpdiervisserij, boomkorvisserij met pulstuigen, evenementen met powerboats en speedboats, en schelpenwinning.

In het kader van de handhaving (vergunningverlening en het toezicht op de naleving) zullen voortouwnemer Rijkswaterstaat en de bevoegde gezagen voor de NB-wet, het ministerie van EZ en de Provincie Zeeland afspraken maken over de wijze waarop en de frequentie waarmee relevante informatie over de voortgang en effectiviteit van mitigerende maatregelen wordt uitgewisseld. Zie hiervoor dan ook het handhavingplan.

Ten aanzien van staandwantvisserij geldt het onderstaande. Vissers die actief zijn in het Natura 2000-gebied worden verplicht gesteld om mee te werken aan het onderzoek dat in het kader van het bruinvisbeschermingsplan wordt uitgevoerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van cameraonderzoek om inzicht te krijgen in de bijvangst van bruinvis in en buiten het Natura 2000 gebied. De resultaten van het onderzoek worden verwerkt door IMARES en Marine Science & Communication. Het onderzoek zal in 2017 worden geëvalueerd. Voor tellingen van de Bruinvis wordt aangesloten op het monitoringplan van de KRM (Mariene Strategie deel II).

Er wordt standaard geregistreerd waar de standwantvissers geweest zijn via VMS en wat ze gedaan hebben via een elektronisch logboek. In dit logboek worden ook de bijvangsten van bruinvissen genoteerd. Voor het toezicht hierop is de NVWA verantwoordelijk. Dit kan kostenneutraal gebeuren, omdat rapportage over logboekgegevens in de standaard registratie zit van NVWA in opdracht van het Ministerie van EZ. De bijvangst van bruinvissen wordt geregistreerd via het elektronisch logboek, waardoor ook dit kostenneutraal kan blijven.

Van bestaande (categorie 3) en nieuwe vergunningplichtige activiteiten wordt monitoring opgenomen in de desbetreffende vergunningsvoorschriften. Daarmee maakt monitoring op basis van vergunningplichtige activiteiten geen onderdeel uit van de monitoring in het kader van dit beheerplan.

Wel dienen de bevoegde gezagen de relevante informatie op basis van deze monitoring aan te leveren bij Rijkswaterstaat, zodat de informatie ook kan worden gebruikt om de voortgang te rapporteren en eventueel bij te sturen.

Hierover wordt afgesproken dat Rijkswaterstaat de bevoegde gezagen (in dit geval ministerie van EZ en Provincie Zeeland) jaarlijks vraagt om een overzicht van de vergunnings- en handhavingactiviteiten. Als relevant, wordt ook onderliggende informatie over activiteiten gedeeld.

Gebruiksmonitoring van (niet-vergunningplichtige) activiteiten is niet aan de orde.

Er zijn geen aanwijzingen dat de huidige niet-vergunningplichtige activiteiten (waaronder beroepsscheepvaart, archeologisch onderzoek en sportvisserij) zich zodanig zullen ontwikkelen dat er potentieel significante effecten op instandhoudingsdoelstellingen kunnen optreden. Daarom worden er bij aanvang van de eerste uitvoeringsperiode geen specifieke acties ten aanzien van gebruiksmonitoring opgevoerd.

Mocht gaandeweg de uitvoeringsperiode blijken dat er toch ontwikkelingen zijn die om aandacht vragen, dan zal Rijkswaterstaat hier actie op ondernemen. Denk daarbij aan trendgegevens over de beroepsscheepvaart (MARIN) of recreatietellingen. De Provincie Zeeland verzamelt deze voor onder andere Voordelta en Westerschelde.

Onderzoeksgebieden in Vlakte van de Raan: effecten van visserij op de natuurwaarden.

Gedurende de totstandkoming van het beheerplan Vlakte van de Raan bleek er behoefte om de wisselwerking tussen visserij en de beschermde natuurwaarden beter te laten onderzoeken. Hiertoe heeft de regiegroep VIBEG besloten om voor een periode van 12 jaar onderzoeksgebieden aan te wijzen. De gebieden zijn zo gekozen dat zij een gevarieerd beeld geven van de verschillende natuurwaarden en de verschillende soorten visserij. De meetnetten MWTL en WOT Schelpdiersurvey zijn zo aangepast voor Vlakte van de Raan dat ook in deze onderzoeksbehoefte wordt voorzien. De gemeenschappelijke overheden (ministerie van EZ en Rijkswaterstaat) bepalen hoe het onderzoek verder vorm krijgt.

In deze onderzoeksgebieden zal een ander visserijregime gelden. Het ministerie van EZ is verantwoordelijk voor het toezicht hierop. Relevante informatie over overtredingen worden minstens eenmaal per jaar gedeeld met Rijkswaterstaat. Zie hiervoor ook het handavingsplan.

4 Evaluatie

Het monitoringprogramma en de resultaten worden door de voortouwnemer samen met de andere betrokkenen geëvalueerd. De verdeling is daarbij als volgt:

- Organiseren van de evaluatie: Rijkswaterstaat, in samenwerking met de bevoegde gezagen voor de NB-wet.
- Opstellen van het overzicht van de bereikte resultaten inzake de instandhoudingsdoelen (effectiviteit): Rijkswaterstaat op basis van informatie van de bevoegde gezagen voor de NB-wet.
- Opstellen van informatie over gebruik (bijvoorbeeld trends in gebruiksfuncties en afgegeven NB-wetvergunningen): Rijkswaterstaat op basis van informatie van de bevoegde gezagen voor de NB-wet en handhavers.
- Beoordeling of de aanpak/maatregelen voldoen of leiden tot gewijzigde aanpak: ministerie van EZ.

Monitoring van de habitat en de diersoorten:

- Dataverzameling en analyse: uitvoering door de betreffende organisatie;
- Eindbeoordeling doelbereik/staat van instandhouding: Bevoegd gezag, in dit geval ministerie van EZ;
- Overall regie en samenvoegen van informatie bij evaluatie: voortouwnemer Rijkswaterstaat. Beoordeling van stand van zaken door de gezamenlijke bevoegde gezagen.

Monitoring van gebruiksactiviteiten en de effecten hiervan:

- Dataverzameling en beoordeling, inclusief omvorming van data naar informatie en oordeel over effecten van activiteiten in het betreffende gebied: uitvoering door (of in opdracht van) het betreffende bevoegd gezag;
- Overall regie en samenvoegen van informatie van bevoegde gezagen bij evaluatie: voortouwnemer. Beoordeling van stand van zaken van gebruiksactiviteiten en hun effecten op de habitat en de diersoorten, door de gezamenlijke bevoegde gezagen.

Voor wat betreft handhaving wordt verwezen naar de betreffende paragraaf in het beheerplan en het separate handhavingsplan.

Bij evaluatiemomenten zal de voortouwnemer de benodigde informatie bij de betreffende beheerders/instantie (instandhoudingsdoelstellingen en -maatregelen) en bevoegde gezagen voor vergunningverlening (activiteiten en mitigerende maatregelen) opvragen. Deze informatie is afkomstig van meerdere partijen. Om te zorgen dat de informatie eenduidig is en het juiste detailniveau heeft, is het efficiënt als de voortouwnemer samen met de betrokken partijen een format opstelt.

Bijlage A: typische soorten habitatype H1110_B

Nederlandse naam	wetenschappelijke naam	soortgroep
Schelpkokerworm	<i>Lanice conchilega</i>	Borstelwormen
Zandkokerworm	<i>Spiophanes bombyx</i>	Borstelwormen
	<i>Nephtys cirrosa</i>	Borstelwormen
	<i>Ophelia borealis</i>	Borstelwormen
Kniksprietkreeftje	<i>Bathyporeia elegans</i>	Kreeftachtigen
	<i>Urothoe poseidonis</i>	Kreeftachtigen
Hartegel	<i>Echinocardium cordatum</i>	Stekelhuidigen
Dwergtong	<i>Buglossidium luteum</i>	Vissen
Haring	<i>Clupea harengus</i>	Vissen
Kleine pieterman	<i>Echiichthys vipera</i>	Vissen
Kleine zandspiering	<i>Ammodytes tobianus</i>	Vissen
Noorse zandspiering	<i>Ammodytes marinus</i>	Vissen
Pitvis	<i>Callionymus lyra</i>	Vissen
Schol	<i>Pleuronectes platessa</i>	Vissen
Tong	<i>Solea vulgaris</i>	Vissen
Wijting	<i>Merlangius merlangus</i>	Vissen
Glanzende tepelhoorn	<i>Lunatia alderi</i>	Weekdieren
Halfgeknotte strandschelp	<i>Spisula subtruncata</i>	Weekdieren
Nonnetje	<i>Macoma balthica</i>	Weekdieren
Rechtgestreepte plaatschelp	<i>Tellina fabula</i>	Weekdieren

Dit is een uitgave van:

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Ministerie van Economische Zaken

Kijk voor meer informatie op
www.rijkswaterstaat.nl
of bel 0800 - 8002
(ma t/m zo 06.00 - 22.30 uur, gratis)

januari 2015 | ZD1014LC085